

Вікторія Руденко

д.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ, м. Вінниця

РОЛЬ МИТНОГО КОМПЛАЄНСУ У ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗЕД

Суб'єкти ЗЕД несуть відповідальність не тільки за виконання своїх юридичних зобов'язань згідно із міжнародним і національним митним законодавством, а й за впровадження ефективних засобів контролю для запобігання порушенням митного законодавства. Відповідно внутрішні процеси суб'єктів ЗЕД повинні бути організовані таким чином, щоб запобігти ризику порушення митних правил. Тому актуалізуються питання митного комплаєнсу як способу поєднання правового розуміння та внутрішніх процесів, спрямованих на забезпечення юридичних обов'язків суб'єктів ЗЕД відповідно до митного законодавства.

Історично митний контроль відбувався на кордоні, знаменуючи завершення процедур імпорту чи експорту після випуску товарів з митного оформлення. Однак різке зростання обсягів торгівлі з 1980-х років унеможливило перевірку кожного товару, транспортного засобу чи транзакції. Відтак у 1990-х роках контроль за дотриманням митних правил перейшов від митних органів до суб'єктів ЗЕД. Він трансформувався із перевірок на кордонах у спеціальні виїзні митні перевірки суб'єктів ЗЕД. Позаяк акцент перемістився на внутрішні контрольні мікрорівневі процеси, що призвело до змін у корпоративній культурі.

На світовому рівні Міжнародна організація стандартизації визначає комплаєнс як «безперервний процес і результат виконання організацією своїх зобов'язань» [1]. На державному рівні Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» розглядає комплаєнс як «регламентований внутрішніми документами ... безперервний процес, спрямований на забезпечення та покращення: а) опису всіх внутрішніх процесів, пов'язаних з провадженням професійної діяльності ...; б) відповідності внутрішніх документів ... вимогам законодавства ..., стандартів, правил, інших внутрішніх документів ..., а також відповідність бізнес-плану (бізнес-стратегії) ...; в) виконання працівниками ... правил та процедур, що описують передбачені підпунктом «а» ... процеси» [2].

Митний комплаєнс, на наш погляд, є безперервним процесом дотримання правил міжнародної торгівлі незалежно від того, з якої країни здійснюється імпорт та до якої країни спрямовується експорт. Він характеризує горизонтальну діяльність у суб'єкта ЗЕД, яка пересікає кілька структурних підрозділів і напрямів діяльності. Так, правила походження товару впливатимуть на відділ продажів і закупівель, адже походження товару відіграє вирішальну роль у прийнятті рішення про стягнення митних платежів. Це

також вплине на фінансовий відділ, адже будь-які помилки у застосуванні правил походження товару можуть призвести до неочікуваних витрат на сплату митних платежів, що вплине на вартість товару, потенційно зменшуючи маржу прибутку. Отже, мета митного комплаєнсу виходить за межі зменшення ризику, охоплюючи захист фінансових інтересів суб'єктів ЗЕД та їх стейкхолдерів.

Загалом митний комплаєнс має бути одним із центральних елементів національної митної політики, адже приносить вигоди різним учасникам митних відносин [3]:

1. Для суб'єктів ЗЕД сприяє якісному управлінню ризиками, що допомагає їм уникнути проблем і зіткнень з органами державної влади в майбутньому.

2. Для митних органів забезпечує своєчасність і повноту надходжень митних платежів до бюджету. Відсутність митного комплаєнсу призводить до погіршення митної дисципліни суб'єктів ЗЕД.

3. Для держави покращує регулювання експортно-імпортних операцій. Останнє включає елементи прикордонного контролю та вимагає від суб'єктів ЗЕД відстежувати та розуміти більше про свої ланцюжки поставок.

Загалом підходи митних органів та інших регуляторних органів держави до дотримання правил міжнародної торгівлі, мають дуже прямий і відчутний вплив на поведінку суб'єктів ЗЕД. Останнім наразі надходить чіткий сигнал, що митний комплаєнс є важливим, особливо в контексті зняття митних бар'єрів.

До належної організації митного комплаєнсу у суб'єктів ЗЕД висувуються певні вимоги, зокрема [4]:

- правильне декларування товарів;
- правильна класифікація товарів;
- своєчасна та повна сплата митних платежів;
- дотримання норм митного законодавства;
- ведення точного обліку операцій ЗЕД;
- отримання необхідних ліцензій і дозволів;
- врахування вимог маркування та пакування товарів;
- дотримання стандартів безпеки товарів;
- врахування вимог щодо країни походження та преференційної торгівлі;
- своєчасна подача необхідної документації.

Відповідати вимогам означає розуміти та дотримуватися митних законів, правил і процедур, встановлених національним урядом і багатонаціональними органами для регулювання міжнародної торгівлі.

Наявність митного комплаєнсу у суб'єктів ЗЕД характеризується низкою переваг, а саме:

- 1) уникнення фінансових санкцій і пені;
- 2) покращення зовнішньоторговельних відносин;
- 3) поліпшення управління ланцюгом поставок;
- 4) зростання якості управління ризиками;
- 5) економія часу та зусиль;
- 6) уникнення конфіскацій і затримок товарів;

- 7) підвищення ділової репутації;
- 8) економія коштів;
- 9) зростання конкурентоспроможності;
- 10) підвищення рівня задоволеності клієнтів.

Водночас суб'єкти ЗЕД у разі невпровадження митного комплаєнсу можуть зіштовхнутися з ризиками недотриманням правил міжнародної торгівлі, серед яких:

- фінансові санкції та пені;
- конфіскація товарів;
- затримки поставок;
- шкода діловій репутації;
- втрата бізнесу;
- адміністративна та кримінальна відповідальність;
- торговельні санкції;
- втрата торговельних привілеїв;
- зростання витрат;
- адміністративні оскарження та судові процеси.

Крім того, сучасні суб'єкти ЗЕД стикаються з багатьма викликами для митного комплаєнсу. Найважливіші з них [5]:

1. Проблемність митного комплаєнсу через безліч нормативних актів, що охоплюють глобальний, національний і регіональний рівні, з додатковою складністю частих змін.

2. Окремі суб'єкти господарювання мають обмежені фінансові та людські ресурси для впровадження митного комплаєнсу.

3. У багатьох суб'єктів ЗЕД митний комплаєнс передбачає ручні процеси, схильні до помилок (накопичення даних, ведення записів, перевірка безпеки).

4. Суб'єктам ЗЕД доводиться комунікувати зі значною кількістю контрагентів по всьому ланцюжку поставок, тому організація митного комплаєнсу є надзвичайно складною.

5. Не всі митні органи тлумачать митні правила однаково, що ускладнює суб'єктам ЗЕД передбачення потенційних проблем митного комплаєнсу.

6. Впровадження митного комплаєнсу передбачає велику кількість документації, зокрема сертифікатів походження, пакувальних листів і комерційних рахунків-фактур, страхових сертифікатів, дозволів і ліцензій, митних декларацій тощо.

Отже, у сучасній економіці митний комплаєнс стикається із різними ризиками та викликами, тому вкрай важливо впроваджувати найкращі практики для його ефективної організації. До таких практик відносять [65]:

1. Обізнаність у змінах митного законодавства дозволить уникнути потенційних проблем, а використання цифрових платформ для керування товаросупровідними документами та автоматизації процесів може допомогти зменшити ризик помилок і підвищити ефективність митного комплаєнсу. Забезпечення доступу контрагентів до інформації та даних також є важливим для забезпечення повноцінної реалізації митного комплаєнсу.

2. Належна документація є основою міжнародної доставки та дотримання правил міжнародної торгівлі. Тому суб'єкти ЗЕД повинні бути впевнені, що всі транспортні документи, включаючи комерційні рахунки-фактури, пакувальні листи та коносаменти, є точними, повними та відповідають нормам.

3. Відповідність митним правилам, які відрізняються в різних країнах. Зазначене включає розуміння правил імпорту та експорту товарів, обмежень щодо певних продуктів, а також ставок митних платежів.

4. Вибір відповідних перевізників, які відповідають міжнародним правилам доставки. Важливо також вибрати перевізника, який може перевозити певні вантажі, включаючи небезпечні матеріали, швидкопсувні вантажі та великогабаритні вантажі.

5. Управління митним оформленням, що включає кілька етапів, зокрема перевірку, визначення митних платежів і випуск товарів. Важливо мати досвідченого митного брокера або експедитора, щоб керувати процесом митного оформлення та забезпечувати дотримання правил.

6. Навчання та освіта персоналу для забезпечення дотримання міжнародних правил доставки та митних правил. Щоб мінімізувати ризики та уникнути дорогих помилок, надзвичайно важливо навчити персонал належній документації, митним правилам і процедурам відповідності.

Запровадження найкращих практик для митного комплаєнсу може здатися складним, але це критично важливий аспект ведення міжнародного бізнесу суб'єктами ЗЕД.

Таким чином, митний комплаєнс є одним із наріжних каменів міжнародної торгівлі та експедирування товарів. Він гарантує, що товари імпортуються, експортуються та проходять транзитом належним чином і відповідно до законодавства.

Список використаних джерел:

1. ISO 37301:2021. Compliance management systems – Requirements with guidance for use. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:iso:37301:ed-1:v1:en> (дата звернення: 10.11.2023).
2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. №3480-IV. Дата оновлення: 29.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#top> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Jerzewska A. Why customs compliance matters for traders, customs authorities and policy-makers? URL: <https://www.linkedin.com/pulse/why-customs-compliance-matters-traders-authorities-jerzewska-phd> (дата звернення: 10.11.2023).
4. Understanding Customs Compliance: What You Need to Know. URL: <https://emmasys.com/understanding-customs-compliance/> (дата звернення: 10.11.2023).

5. Kim Ngan Tran. The Importance of Customs Compliance for Freight Forwarders. URL: <https://www.beinformed.com/blog/the-importance-of-customs-compliance-for-freight-forwarders/> (дата звернення: 10.11.2023).
6. Best practices for international shipping and customs compliance. URL: <https://www.noatumlogistics.com/best-practices-for-international-shipping-and-customs-compliance/> (дата звернення: 10.11.2023).